

Problematika legislativy a copyrightu digitálních dokumentů na mezinárodním kongresu IFLA 2011

*PhDr. Bohdana Stoklasová/Úsek novodobých fondů a služeb,
Národní knihovna ČR / bohdana.stoklasova.nkp.cz*

Mezinárodní kongres IFLA 2011 se konal v moderním kongresovém centru v San Juanu (Portoriko).

Foto: Bohdana Stoklasová

Jako každoročně zde bylo možné navštívit řadu veřejných prezentací, více či méně uzavřených jednání k nejrůznějším tématům a setkat se s kolegy z celého světa. S ohledem na projekt *Národní digitální knihovna* i připravovanou *Koncepci rozvoje knihoven ČR* jsem se zaměřila mj. i na oblast legislativy a copyrightu digitálních dokumentů, které je věnován i tento příspěvek.

K zajímavému bloku **You spoke - IFLA ACTH : our International Treaty for libraries and archives** bohužel nebyly dodány příspěvky, s výjimkou jediného, který stojí za prostudování:

- **TLIB: a treaty proposed for libraries and archives** / TERESA HACKETT (eIFL.net, Rome, Italy); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/91-hackett-en.pdf>. Pří-

spěvek je věnován iniciativě Treaty for libraries and archives (TLIB). Jedná se o mezinárodní snahu o vyjednání výjimek v oblasti copyrightu digitálních dokumentů pro knihovny a archivy zastřešenou IFLA, EIFL, ICA a Corporacion Innovarte. Výjimky by měly umožnit knihovnám a archivům adekvátně fungovat a poskytovat služby v digitálním prostředí. TLIB se zaměřuje výhradně na nekomerční využití digitálních dokumentů a výjimky by se měly týkat především následujících oblastí: ochrana, půjčování v knihovnách, dodávání digitálních dokumentů, služby pro hendikepované uživatele, výzkum a vzdělávání, osobní využití, osiřelá díla.

Ostatní příspěvky nebyly dodány, proto jsou přiblíženy pouze výčtem:

- **You spoke - IFLA acted: our International Treaty for libraries and archives** / WINSTON TABB (Chair, CLM; Johns Hopkins University, Baltimore, MD, USA)
- **Legal and policy challenges for libraries in the age of digital books** / RUTH OKEDIJI (USA)
- **Exceptions and limitations for libraries and archives in Latin America and the Caribbean** / LUIS VILLARROEL (Corporacion Innovarte, Santiago, Chile)

a přeloženým výběrem z mých poznámek a fotografií nejzajímavějších slidů.

Knihovny a archivy je třeba vnímat jako instituce reprezentující veřejný zájem, jemuž by měl být přizpůsoben i copyright. Knihovny a archivy poskytují následující významné služby:

- Jsou branami či vstupními body k vědomostem a informacím pro široké spektrum uživatelů.
- Ochraňují vědomosti a informace pro výzkum a jsou spolehlivými úložišti informací jinde nedostupných.
- Poskytují informace státním a dalším institucím.

V digitální době jsou informace teoreticky snáze dostupné, prakticky však existuje řada překážek pro jejich získání. Beze změn v oblasti copyrightu nemohou knihovny poskytovat potřebné služby na úrovni 21. století a v mnoha směrech nejsou schopny překročit limity dané v 19. století.

Dalším zajímavým blokem byl společný veřejný program několika sekcí: Bibliografická sekce, IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies Programme (ICADS), Sekce pro informační technologie, Sekce Národních knihoven a Knowledge Management nazvaný **e-Legal deposit: from legislation to implementation; from ingest to access**.

Sekce přinesla průřez aktuální situací v různých zemích. Všechny příspěvky v textové podobě jsou k dispozici a je možné si je přečíst:

- **The state of e-Legal deposit in France: looking back at five years of putting new legislation into practice and envisioning the future** / PETER STIRLING, GILDAS ILLIEN, PASCAL SANZ and SOPHIE SEPETJAN (Bibliothèque

nationale de France, Paris, France); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/193-stirling-en.pdf>.

- **Electronic legal deposit at the National Library of Chile** / ROBERTO AGUIRRE BELLO (National Library of Chile, Santiago, Chile); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/193-bello-en.pdf>.
- **Managing legal deposit for online publications in Germany** / RENATE GÖMPEL and LARS G. SVENSSON (Deutsche Nationalbibliothek, Frankfurt, Germany); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/193-goempel-en.pdf>.
- The National Library of South Africa e-Legal deposit strategy: legislative and pilot study analysis / LESIBA STEVE LEDWABA, NARIOS MPHOLEFOLE and JOHN K. TSEBE (National Library of South Africa, Pretoria, South Africa); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/193-ledwaba-en.pdf>.
- **Electronic legal deposit: the New Zealand experience** / ALISON ELLIOTT (National Library of New Zealand, Wellington, New Zealand); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/193-elliott-en.pdf>.
- **Tortoise or Hare? Learning from the development of e-legal deposit legislation in the UK** / RICHARD GIBBY and CAROLINE BRAZIER (British Library, London, United Kingdom); <http://conference.ifla.org/past/ifla77/193-gibby-en.pdf>. Tento, nejzajímavější, příspěvek British Library byl složený ze dvou částí – průzkumu situace v členských zemích CDNL a vyhodnocení vlastních dlouholetých zkušeností.

Závěry průzkumu legislativy členských zemí CDNL jsou následující:

- u 94 % z 52 národních knihoven, které se průzkumu účastnily, pokrývá platná legislativa (zákon o povinném výtisku) tištěné publikace;
- u 73 % národních knihoven (79 % v roce 2012) pokrývá platná legislativa CD-ROM;
- u 40 % národních knihoven (58 % v roce 2012) pokrývá platná legislativa sklizení webu;
- čtvrtina národních knihoven provádí celoplošnou sklizeň a třetina výběrovou sklizeň webu;
- existují 4 modely pro přístup k webovým archivům, obecně je přístup velmi restriktivní s výjimkou situací, kde knihovna disponuje speciálním povolením pro přístup;
- u 44 % národních knihoven (58 % v roce 2012) pokrývá platná legislativa elektronické knihy a časopisy;
- přístup k elektronickým knihám a periodikům je vázán na model přístupu (subskripce) konkrétní národní knihovny.

Velmi poučný a po všech stránkách výborně zpracovaný i přednesený byl příspěvek s výstižným názvem **Tortoise or Hare?**, popisující dlouholetou zkušenost British Library. Prezentaci, která nebyla veřejně publikována na stránkách IFLA, jsem získala od autorů a ukázky publikuji s jejich svolením.

Zdroj: prezentace Tortoise or Hare? Learning from the development of e-legal deposit legislation in the UK / RICHARD GIBBY and CAROLINE BRAZIER (British Library, London, United Kingdom),
 zajíc: Malene Thyssen, <http://commons.wikimedia.org/wiki/User:Malene>
 želva: Aaron Logan, <http://www.lightmatter.net/gallery/albums.php>

Pomalý, ale důsledný postup vpřed s důsledným respektováním práv všech zúčastněných se v současné době jeví nejen ve Velké Británii, ale i v mezinárodním kontextu jako nejvhodnější (byť pomalá) cesta vpřed. Je třeba hledat kompromisy a cesty schůdné pro všechny.

'Balance the public interest of a legal deposit system with the legitimate commercial interests of publishers'

Zdroj: prezentace Tortoise or Hare? Learning from the development of e-legal deposit legislation in the UK / RICHARD GIBBY and CAROLINE BRAZIER (British Library, London, United Kingdom)
 váhy: Colin Smith

Celkový dojem z veřejných prezentací i soukromých diskusí se zahraničními kolegy je následující: na rozdíl od minulých let, kdy řada zemí prezentovala ambiciózní plány na rychlé zpřístupnění elektronických dokumentů všem v krátkém časovém horizontu a s minimálními omezeními, nastupuje značné vystřízlivění a akceptování reality, že žádný dramatický skok nelze v nejbližších letech očekávat, je třeba trpělivě vést dlouhá a nelehká jednání na různých úrovních a respektovat a pečlivě vážit zájmy všech zúčastněných.

